

Dr. Artur Silberstein, advokát v Bratislave:

Prevod vlastníctva vecí, práva a pohľadávky na zaistenie požiadavky v československom práve.

Slovenským právnikom bol prevod vlastníctva na zaistenie, až kým ho judikatúra najvyššieho súdu nepripustila, cudzím útvarom. Predprevratová judikatúra uhorskej Kúrie tento právny útvar nikdy neuznala.

Právnicki historických zemí poznali však tento právny úkon ešte zo starej judikatúry rakúskej.

Viedenský najvyšší súdny dvor už v rozsudku zo dňa 13. V. 1851 čís. GU 1.349 uznal cesiu pohľadavky na zaistenie. Jeho neskoršia judikatúra bola kolísavá, avšak až tesne do štátneho prevratu vo väčšine prípadov pripustila zaistenie ako kauzu k prevodu vlastníctva. (Rozs. zo dňa 5. II. 1908, rozh. zo dňa 15. XII. 1909 čís. PU 4833, rozs. zo dňa 7. XII. 1909 čís. GU 4815, rozs. zo dňa 7. XII. 1912 čís. 156.085 GH. 1913.) Odvtedy konštantne prehlásil zaisťovací prevod za neplatný, až ho v roku 1925 zase pripustil. (Rozs. zo dňa 11. X. 1925, SZ VII/46.)

V § 10 rakúskeho konkurzného poriadku z roku 1914, bola možnosť prevodu vlastníctva k zaisteniu aj zákonne pripustená, nakoľko v cit. paragrafe bol upravený účinok takéhoto prevodu vlastníctva v konkurze.

Judikatúra nášho najvyššieho súdu zpočiatku kolísala. Rozsudkami Rv II 67/22, Vážny 1512, Rv I 1522/22, Vážny 2433, ďalej Vážny 2461 bol zaisťovací prevod vlastníctva uznaný za platný. Ale v rozsudkoch Rv I 1135/23, Vážny 2855 a Rv I 1166/23, Vážny 2866 zaujal najvyšší súd opačné stanovisko. Potom sa zase vrátil k prvej praxi a pri tejto zostal až doteraz (Vážny 3565, 3701, 4085, 4328, 5026, 5161, 5553, 7097, 7101, 7318, 8691, 8895, 9929, 10.731, 10.765, 13.101, 14.122, 14.537, Rv I 1078/34 zo dňa 15. IV. 1936 uverejnené v Pr. Jur. Zeitschrift, XVI č. 15).

V učebniciach platného slovenského obč. práva nieto žiadnej zmienky o zaisťovacom prevode vlastníctva, poľ. o postúpení požiadavky na zaistenie. Predsa treba mať za to,

že judikatúra najvyššieho súdu má pre slovenské právo ten istý právny význam, ako pre právo v historických zemiach, nakoľko vývody najvyššieho súdu pre uznanie tohoto právneho útvaru zakladajú sa na takých pravidlách, ktoré platia i v slovenskom práve.

Vývody najvyššieho súdu čerpané z podstaty práva vlastnickeho (Vážny 1512) zodpovedajú slovenskému právu, nakoľko je pojem vlastnickeho práva v oboch právnych oblastiach rovnaký.

To platí tiež o dôvode čerpanom z § 424 obč. zák. Podľa toho je v cit. paragrafe označená smluva len vo všeobecnosti, ako platný titul k prevodu vlastníctva. Keď vraj zákon nehovorí o určitých typických, v zákone pomenovaných a upravených smluvách, môže byť aj inominátna smluva považovaná za platný titul nadobudnutia vlastníctva. Na Slovensku nie je vecné právo o podmienkach nadobudnutia vlastníctva na hnutelné veci a pohľadávky vôbec kodifikované, nemôže byť teda ani tu reč o tom, že by zaistenie, ako titul nadobudnutia vlastníctva, bolo zákonom vylúčené.

Najvyšší súd konečne opiera svoje stanovisko o § 10 rak. konk. poriadku z r. 1914. Dotyčná čiastka tohoto paragrafu bola prevzatá do § 12. nového konk. poriadku zák. číslo 64/1931 a stala sa tým platnou normou aj na Slovensku.

*

Najvyšší súd tak čo do nadobudnutia, ako aj čo do účinku, značne obmedzuje zaisťovací prevod vlastníctva.

Tak na pr. vylučuje zaisťovací prevod vlastníctva púhym prejavom (Vážny 2461, 3465, 3701, 4085, 9929), znamením, keď možno odovzdať vec hmotne z ruky do ruky (Vážny 3565, 9922), ďalej znamením, z ktorého nemôže každý poznať, že je vec prevedená na iného, keď vec ostane u dlžníka. (Vážny 9929, odchylné 4085.)

V plenárnom usnesení č. 1385/24, (Vážny 5026) a vo viacerých rozsudkoch (Vážny 5161, 10731) vyriekol najvyšší súd, že vlastníctvo na zaistenie nie je dostatočným základom k podaniu excindačnej žaloby, a to ani vtedy, keď k prevodu vlastníctva došlo v Nemecku, právo ktorého by oprávňovalo k excindačnej žalobe (Vážny 13.101). Veriteľ je vraj oprávnený len na prednostné uspokojenie z dražobného výťažku.

V rozsudku Vážny 7097, zaujal najvyšší súd výšuvedené stanovisko aj dotyčne postúpenia požiadavky k zaisteniu. Ale v rozsudku Vážny 14.537, zase naopak uznal veriteľovo právo k podaniu excindačnej žaloby. V dôvodoch tohoto rozsudku uvádza najvyšší súd toto: »... Postupom měla žalující banka nabýti a také nabyta práva použití po-

stoupené pohľadávky ke krytí úveru, jehož bude poskytovať firmě H., a toto výkonem exekuce žalované zmařeno. Jest přece běžným zjevem v obchodním a hospodářském životě, že obchodníci v úvěrovém styku s peněžními ústavami, postupují jim své pohľadávky, převádějíc je skutečně do jejich majetku, aby mohli obdržeti za to úvěr. Sporná pohľadávka byla převedená do majetku žalující banky za svrchu dotčeným účelem, byť se to stalo osobou stojící mimo úvěrový styk se žalobkyní. Takové právo oprávnňuje však žalující banku k podání žaloby podle § 37 ex. ř. proti exekuci vedené na spornou pohľadávku.«

O tejto, zaisťovacej prevod vlastníctva obmedzujúcej, praxi najvyššieho súdu hovoria univ. profesori dr. Frant. Rouček a dr. Jar. Sedláček v diele »Komentár k česloslovenskému obecnému zákoníku občanskému« na strane 474 II. dielu nasledovné: »... Dlužno proto vítati, že dřívější praxe (Vážný 3701, 4085) se stala pozdější rozvážnější (Vážný č. 5026 plenární rozh.) a že konečně došlo k tomu, že osoba oprávněná převodem zajišťovacím nemá žaloby vlastnické, nýbrž má jen právo žádati, aby se jí z věci dostalo uspokojení před ostatními věřiteli (Vážný 5553, 10731) a že zajišťovací převod sluší postavit na úroveň zastavení věci, neboť pro zajišť. převod vyžaduje se stejný způsob nabývací, jako k nabytí zástavního práva k nemovitostem (Vážný 9929). Ovšem ještě nyní trvá praxe na fikci věřitelova vlastníctva, ale jde tu o (chybnou) konstrukci bez zvláštních praktických důsledků. Jelikož zde není potřebný titul (a to dokonce ani v jedné ani v druhé funkci) nutno věc správně konstruovat jako případ t. zv. konverse právního jednání, t. j. strany nechtějí tím docílití převodu vlastníctví, nýbrž jejich jednání se konvertuje na zřízení práva zástavního.«

S týmto názorom nemožno súhlasiť. Rozdiely medzi zaisťovaciej prevodom vlastníctva a zriadením záložného práva sú ešte i pri praxi najvyššieho súdu dosť značné. Stačí poukázat na pr. na tieto rozdiely:

Kým to judikatúrou vylúčené nebude, treba pokladať veriteľa za oprávneného k tomu, aby na uspokojenie svojej požiadavky speňažil vec, bez ohľadu na pravidlá upravujúce realizáciu záložného práva.

Dlužník nemôže previesť vlastníctvo k veci na iného, poť inému postúpiť pohľadávku, kým trvá vlastníctvo k zaisťovaniu.

Veriteľ je oprávnený, aby pohľadávku postúpenú na zaisťovanie vo svojom mene a pre seba uplatnil a vymáhal, hoci jeho požiadavka bola aj menšia (Vážný 7097), a to tiež v tom prípade, keď postúpený dlžník nebol vyrozumený o postúpení (Vážný 8891).

Vzhľadom na rozsudok Vážny 14.537 možno sem počítať ešte i oprávnenie veriteľa-postupníka k podaniu ex-cindačnej žaloby.

Praktický dôsledok týchto rozdielov nie je bez významu. Práve v týchto rozdieloch spočíva príťažlivosť postúpenia k zaisteniu. Kto sa poctive uchádza o úver, volí tento spôsob zaistenia veriteľa preto, aby jeho dlžník nemusel byť vyrozumený. Keď pôžičku zaplatí, alebo keď poskytne pozdejšie iné zaokrytie, tak mimo veriteľa nikto sa nedozvedel o jeho prechodnej finančnej tiesni. Nepoctivá osoba však užije zaistovacieho postúpenia preto, lebo môže postupovať svojmu veriteľovi pohľadávky viacnásobne presahujúce poskytnutý úver a takto ich vyňať z exekúcie iných veriteľov. Keď totiž niekto jednu z týchto postúpených pohľadávok zabaví, tak poddlžník oznámi súdu, že povinná strana u neho už pohľadávku nemá, nakoľko ju už postúpila inému. Podľa skúsenosti vymáhajúci veriteľ obyčajne na to už nepokračuje v exekúcii a keď predsa pokračuje, tak má veriteľ-postupník ešte vždy možnosť, aspoň podľa rozsudku Vážny 14.537, zabavenú pohľadávku žalobou z exekúcie vylúčiť.

Z uvedených teda vidno, že zaistovací prevod vlastníctva nie je ani podľa terajšej praxi len fikciou a nesrovnáva sa so zriadením záložného práva, ako to citovaní autori mylne hovoria.

Vskutku tento právny útvar nie je ani prevod vlastníctva, ani zriadenie záložného práva. Ustálil to najvyšší súd v plenárnom usnesení zo dňa 9. V. 1925 č. 1385/24 (Vážny 5026) uvádzajúc: »... Bylo by proto snadné obíratí se blíže dotýčnými předpisy hmotného práva, leč ponevác by úkol daný planárnímu senátu byl tím překročen, stačí zde poukázati pouze k tomu, že právní útvar zajišťujícího převodu není platnými hmotněprávními předpisy upraven, a že ustanovení obč. zákona o právu vlastnickém a o právu zástavním se na něj nevztahují, když vlastním jeho účelem jest zajištění pohledávky, tedy pojištění úvěru. Ostatně předpis § 10 čís. 3 konk. ř. (stejně znějící jako § 10 č. 3 vyrov. řádu), činí zbytečným pojatí v kruh úvah zmíněné hmotněprávní předpisy. Vychází-li se z předpisu § 10 čís. 3. konk. ř., tu sluší zdůrazniti, že formě, ve které tento zajišťovací převod v životě hospodářském vystupuje na venek, odívaje se v roucho práva vlastnického, nesmí býti přiřkládán význam rozhodující, a třeba míti na mysli, že strany nechtěly aby osoba oprávněná nabyla práva vlastnického ve smyslu obč. zákona, nýbrž zamýšlely, aby oprávněný dosáhl zajištění své pohledávky. Staví-li citovaný předpis konk. řádu osobní věřitele nabyvši k zajištění svých nároků určité věci dlužníkovy (úpadcovy), na roveň oddělným věřitelům úpadcovým, jest tím s dostatek objasněn

dosah oprávnění vyplývajícího pro stranu, opírající svůj nárok o zajišťovací převod.«

*

V plenárnom usnesení čís. 1385/24 bolo potvrdené stanovisko pojaté v rozsudkoch Vážny 2855 a 2886, že zaistenie nemôže byť platným titulom nabývania vlastníckeho práva. Týmto dostaly dôvody v uvedených rozsudkov zvýšený význam. Je na mieste, ich tu krátko uviesť:

Nášmu právu je abstraktná tradícia neznáma. K prevedeniu vlastníckeho práva treba taký titul, z ktorého vysvitá, že tak prevoditeľ, ako aj prejímateľ veci majú rovnakú vôľu k tomu (§ 425 obč. zák.), aby vec bola vylúčená z prevoditeľovho majetku na večnú dobu. Takéto tituly sú v § 1461 obč. zák. príkladmo uvedené. Umluva medzi dlžníkom a veriteľom, ktorá smeruje k tomu, aby bolo prevedené vlastníctvo obmedzené nabyvateľovou povinnosťou, vec po zaplatení požiadavky vrátiť, teda ktorá smeruje len k zaisteniu, nemôže byť titulom nabývania vlastníckeho práva.

Tieto rozsudky sa nezmieňujú o § 10 konk. poriadku. Stalo sa, to možno preto, lebo najvyšší súd sa tu priklonil k tomu, v literatúre častejšie zastávanému názoru, že zákonodarca v ustanovení § 10 č. 3. konk. poriadku, nechcel zakladať nové materiálne právo, nechcel zásadne uznať vlastnícke právo na zaistenie a preto ho ani neupravil bližšie. Zákonodarcovi jednalo sa o to, aby prekazil bezdôvodné zmenšenie konk. podstaty uplatnením požiadavôk, ktoré byly zaisťovacím prevodom vlastníctva dostatočne kryté a ďalej, aby takto zaistený veriteľ nezískal príliš veľký vplyv na konkurznú pokračovanie svojím, podľa celej výšky jeho požiadavky vypočítaným, hlasovacím právom.

Mohlo sa očakávať, že stanovisko vyjadrené v citovanom plenárnom usnesení o hmotneprávnom význame zaisťovacieho prevodu bude pre ďalšiu judikatúru smerodajné. Avšak táto ostala pri tom, že zaistenie treba pokladať za platný dôvod nabývania vlastníckeho práva (na pr. Vážny 9929).

*

So stanoviska potrieb hospodárskeho života je uznanie zaisťovacieho prevodu vlastníctva viac nevýhodné, ako výhodné.

Už pamätný spis ministra spravodlnosti k zavedeniu konkurzného poriadku z r. 1914 poukázal na to, že od pripustenia prevodu vlastníctva na zaistenie zriedka sa nachádzajú medzi konkurznými aktívami veci alebo pohľadávky, ktoré by neboly prevedené, poľ. postúpené veriteľom na zaistenie, pri čom hodnota týchto vecí a pohľadávok ďaleko prevyšuje obnos pôžičiek.

Tiež najvyšší súd prejavil viackrát svoje obavy. Na pr. v rozsudku Vážny 1512 uvádza: »Nelze upříti, že smlouva taková přináší v právní život některá úskalí pro bezpečnost obchodu a že taková jednání obchodníků, kteří se octli v tísní a k naléhání některých věřitelů přepouštějí těmto celé sklady zboží, neb i veškeré obchodní jmění za účelem zajištění, mohou pro zdravý úvěrový obchod býti povážlivými...« V rozsudku Vážny 9929 uvádza: »...Mohlo by býti ohrožením úvěru, kdyby věci odevzdány byly pouhým prohlášením třetím osobám nepoznatelným, jak je tomu i při zastavení věci bez odevzdání do držby...«.

Treba k tomu ešte poukázat na tieto ďalšie nevýhody: Veriteľ môže zneužívať svoju moc buď tým, že predá vec tretej osobe, proti ktorej dlžníkovi neprislúcha vindikačná žaloba, alebo tým, že v prípade neplatenia speňaží vec na úkor dlžníka. Dlžník nemôže dlh presahujúcu hodnotu prevedenej veci upotrebiť k zaisteniu iného veriteľa. Nepoctivý dlžník môže previesť vec na menšieho veriteľa, aby ju zachránil pred exekúciou iného.

Proti týmto nebezpečiam bola ustanovená norma § 10 konkurzného poriadku a bola judikatúrou vylúčená excindakčná žaloba, ako aj prevedenie vlastníctva k zaisteniu púhym prehlásením.

Týmito obmedzeniami bolo síce nebezpečie zmenšené, ale vylúčením prevedenia púhym prehlásením bola súčasne aj znemožnená najväčšia výhoda zaisťovacieho prevodu vlastníctva. Totiž možnosť upotrebiť aj také veci k zaisteniu úveru, ktoré dlžník len ťažko môže postrádať. Výhoda snádnejšieho realizovania práva veriteľa, ktorá už len potom zostane, je tak malého významu, že neodôvodňuje uznanie právneho útvaru, ktorý pôsobí zmätok pojmov vlastníckeho a záložného práva, z čoho potom nastanú zbytočné a drahé spory.

Na tréfom nemeckom právnickom sjazde v roku 1927 v Liberci bola na porade predložená otázka: »V akej forme má byť upravený zaisťovací prevod vlastníctva v budúcom obč. zák.?« Táto téma bola dôkladne prejednaná a ukázalo sa, že prevod vlastníctva k zaisteniu nemá priateľov. Všetci účastníci, až na jedného, súhlasili v tom, že tento útvar nemá byť do nového obč. zák. prevzatý.

V návrhu subkomitétu pre revíziu obč. zák. bol v novom § 1372a) zaisťovací prevod vlastníctva upravený. Avšak v návrhu obč. zák., spracovanom superrevíznou komisiou, byly tieto ustanovenia vynechané. Pravdepodobne teda nebude sa tento právny útvar v novom obč. zákoníku nachodiť.